

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

ТРЕНДОВИ У КРЕДИТНОЈ АКТИВНОСТИ

Треће тромесечје 2016. године

Београд, децембар 2016. године

Уводна напомена

Извештај *Трендови у кредитној активности* детаљно анализира најновије трендове у кредитној активности ради што бољег разумевања ситуације на домаћем кредитном тржишту. У њему се разматрају кретање кредитне активности, цена задуживања привреде и становништва, као и услови на кредитном тржишту на основу фактора који опредељују понуду и тражњу за кредитима.

Кредитни агрегати представљају квантификацију кретања на овом тржишту и израчунавају се на основу статистике биланса стања банкарског сектора, која обезбеђује податке о стању потраживања домаћих банака по основу кредита. Имајући у виду релативно високо учешће девизно индексираних кредита у кредитном портфолију, прираст и стопе раста кредита израчунавају се по искључењу ефекта промене курса динара према осталим валутама заступљеним у кредитном портфолију.

У извештају се користе и резултати анкете о кредитној активности банака, коју Народна банка Србије спроводи од почетка 2014. године. Анкетом је знатно унапређено сагледавање ситуације на домаћем кредитном тржишту, јер пружа увид у ставове представника банака о оствареним и очекиваним променама на страни понуде кредита, као и на страни тражње приватног сектора за кредитима. Учешће банака у анкети је добровољно, а одзив готово стопостотан.

Користе се и резултати анкете коју је Европска инвестициона банка развила у контексту Бечке иницијативе 2, која прати процес смањења изложености међународних банкарских групација и пратећих ограничења кредитне активности. Анкета се спроводи од октобра 2012, два пута годишње, и прати супсидијаре међународних банкарских групација у земљама централне и југоисточне Европе – њихове стратегије, тржишне услове и очекивања. Циљ анкете је сагледавање ефеката понуде и тражње на кредитну активност, као и утицаја домаћих и међународних фактора на услове понуде и тражње. Из Србије у овој анкети учествује десет банака, чија актива чини око 65% укупне aktive банкарског сектора Србије.

СКРАЋЕНИЦЕ КОРИШЋЕНЕ У ОВОМ ИЗВЕШТАЈУ

БДП – бруто домаћи производ

д.с. – десна скала

л.с. – лева скала

М – месец

млн – милион

млрд – милијарда

мг. – међугодишње

ММФ – Међународни монетарни фонд

NPL – проблематични кредити

п.п. – процентни поен

Т – тромесечје

Не наводе се друге општепознате скраћенице.

Садржај

Резиме	6
I. Сектор привреде	7
1. Кредити привреди	7
2. Цена задуживања привреде	8
3. Оцена понуде и тражње за кредитима – на основу резултата анкета о кредитној активности.....	9
II. Сектор становништва	11
1. Кредити становништву	11
2. Цена задуживања становништва	12
3. Оцена понуде и тражње за кредитима – на основу резултата анкета о кредитној активности.....	13

Резиме

Досадашње ублажавање монетарне политике, ниске каматне стопе у зони евра, пад премије ризика и појачана конкуренција међу банкама и убрзање економске активности доприносе даљем опоравку кредитне активности. Међугодишњи раст домаћих кредита је наставио да се убрзава и септембру је, по искључењу ефекта промене девизног курса,¹ износио 4,3%. Од тога, у поређењу са истим периодом прошле године, кредити становништву били су виши за 9,1%, а кредити привреди за 1,1%.

Кредитирање привреде наставило је да се опоравља у трећем тромесечју, уз повећано коришћење динарских кредита. Раст је остварен иако су банке у оквиру активности усмерених на решавање проблематичних потраживања наставиле да продају део тих потраживања лицима ван банкарског сектора, односно да врше њихов отпис. Износ нових кредита привреди био је за 14% виши него у трећем тромесечју претходне године, а тражња предузећа за кредитима је, као и раније, била пре свега вођена потребом финансирања обртних средстава и реструктурирања дугова. Тако су кредити за обртна средства у овој години чинили више од половине новоодобрених кредита привреди (око 52%), а задржано је и релативно високо учешће инвестиционих кредита у новоодобреним кредитима (око 25%).

Раст кредита становништву додатно убрзава, чему и даље највише доприноси појачано одобравање готовинских кредита и кредита за рефинансирање. Ти кредити су у трећем тромесечју чинили око 62% новоодобрених кредита становништву и били су готово у потпуности у динарима. Повећано је и одобравање стамбених кредита, на које се у просеку односило око 16% новоодобрених кредита грађанима. У понуди банака појавили су се стамбени кредити у динарима с роком отплате до 30 година и каматном стопом испод 5%, што представља потврду поверења у дугорочну одрживост остварених резултата монетарне политике и постигнуте макроекономске стабилности.

Динаризација је наставила да расте и крајем септембра 31,4% пласмана банака привреди и становништву било је у динарима. Грађани су се, као и раније, доминантно задуживали у динарима, а током трећег тромесечја повећано је и ново задуживање привреде у динарима, што је, уз престанак негативног утицаја доспећа субвенционисаних кредита, резултирало и растом динаризације пласмана привреди.

Приликом финансирања кредитне активности банке су се ослањале на домаће изворе финансирања, пре свега на динарске и девизне депозите привреде и становништва.

Захваљујући предузетим мерама и активностима у оквиру Стратегије за решавање питања проблематичних кредита, учешће проблематичних кредита у укупним кредитима додатно је снижено. То учешће је у септембру износило 19,5%, што је његов најнижи ниво још од јуна 2013. године. Пад учешћа је забележен и код привреде и код становништва, а доприноси му наплата, реструктурирање, отпис и продаја дела проблематичних кредита, с једне стране, и раст нових кредита, с друге стране.

Имајући у виду убрзање економске активности у 2016. и 2017. години и знатно снижене каматне стопе на кредите, чему су допринели досадашње ублажавање монетарне политике Народне банке Србије и ниске каматне стопе на међународном тржишту новца, али и међусобна конкуренција банака, очекујемо да ће се раст кредитне активности наставити и у наредном периоду.

¹ Обрачунато по курсу динара према свру, швајцарском франку и долару на дан 30. септембра 2014. (тзв. програмски курс који се користи за потребе праћења аранжмана с ММФ-ом), узимајући у обзир валутну структуру потраживања по основу кредита.

I. Сектор привреде

1. Кредити привреди

Кредитирање предузећа наставило је постепено да се опоравља у ТЗ. Раст је остварен у условима када су банке, у оквиру активности усмерених на решавање *NPL*, наставиле да продају део *NPL* лицима ван банкарског сектора, односно да врше њихов отпис. Износ новоодобрених кредита премашило је износе доспећа током ТЗ, што је резултирало повећањем стања кредита привреди², које је у септембру износило 1.127,8 млрд динара, док је њихово учешће у оцењеном годишњем БДП-у повећано на 27,7%. Посматрано на мг. нивоу, кредити привреди од маја поново бележе раст, који је у септембру, искључујући ефекат промене девизног курса, износио 1,1%.

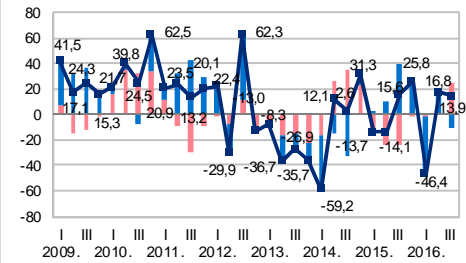
Без ефекта промене девизног курса, кредити привреди су у ТЗ забележили раст од 1,3%, или 13,9 млрд динара. Притом, негативан утицај доспећа субвенционисаних кредита на стање потраживања је у потпуности ишчезао, пошто су последњи кредити из овог програма доспели крајем Т2. Истовремено, повећано је коришћење динарских кредита.

Остварени раст резултат је првенствено повећаног кредитирања привредних друштава, пре свега у оним секторима у којима се бележи раст економске активности – прерађивачке индустрије, пољопривреде, грађевинарства и трговине. С друге стране, потраживања банака од предузећа из сектора енергетике била су нешто нижа него крајем Т2.

На опоравак указује и укупан износ **новоодобрених кредита привреди** у ТЗ (229,4 млрд динара), који је за 14,0% виши него у истом периоду претходне године, при чему се око 23% тог износа односило на кредите који су рефинансирани код исте банке. Посматрано од почетка године, укупно је одобрено 626,2 млрд динара нових кредита привреди, или за 18,3% више него у истом периоду 2015. Тражња предузећа за кредитима је, као и раније, у већој мери била вођена потребом финансирања обртних средстава и реструктурирања дугова, тако да су кредити за обртна средства чинили више од половине новоодобрених кредита привреди у овој години (око 52%). Задржано је и релативно високо учешће инвестиционих кредита у новоодобреним кредитима (око 25%), чиме је потврђен значај

² Обухвата привредна друштва и јавна предузећа.

Прираст кредита привреди, према валутама
(у млрд RSD)

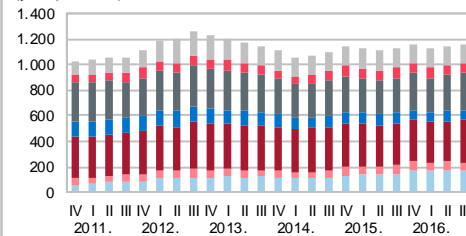

— Девизни и девизно индексирани кредити*
— Динарски кредити
— Укупно

Извор: НБС.

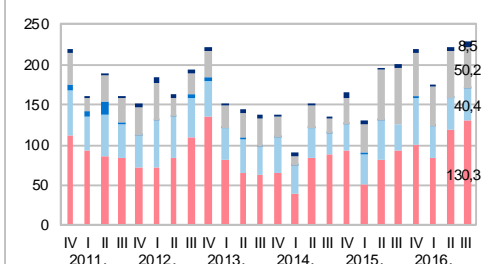
* Искључен ефекат промене курса.

Структура кредита привреди према секторској делатности, стање крајем периода
(у млрд RSD)

Извор: НБС.

Структура новоодобрених кредита привреди
(у млрд RSD)

Извор: НБС.

кредита у финансирању инвестиција. Захваљујући опоравку инвестиционог кредитирања, ова категорија кредита чини нешто више од једне трећине (33,6% у септембру) кредитних потраживања од привреде. И у погледу рочне структуре кредита бележе се позитивне тенденције, с обзиром на то да су кредити са оригиналном рочношћу дужом од две године у септембру чинили око 65% потраживања од привреде.

Задуживање привреде у динарима повећано је током ТЗ – кредити у динарима чинили су у просеку око 25% новоодобрених кредита привреди. Посматрано по месецима, то учешће је расло и у септембру је достигло скоро 29%. Таква кретања су, уз престанак негативног утицаја доспећа субвенционисаних кредита, резултирала растом динаризације пласмана привреди. Динарски пласмани су у септембру чинили 20,7% укупних пласмана привреди, што је за 1,4 п.п. више него крајем 2015. Евроиндексирани кредити и кредити у еврима и даље чине највећи део кредита привреди (75,4%), док се на кредитне у доларима и швајцарским францима односи знатно мањи део портфолија – 2,1% и 0,9%, респективно.

Учешће *NPL* у укупним кредитима привреди³ у ТЗ је додатно смањено, на 18,7% у септембру, што је за 3,0 п.п. ниже него крајем 2015. Захваљујући предузетим мерама и активностима у оквиру Стратегије за решавање питања проблематичних кредита, то учешће се налази на најнижем нивоу од јуна 2013. године. Смањењу учешћа *NPL* доприноси и убрзање раста економске активности, о чему сведочи чињеница да се учешће *NPL* најбрже смањује у секторима који бележе највећи раст активности (грађевинарство, пољопривреда, индустрија, трговина). И поред релативно високог учешћа *NPL* у укупним кредитима, висока регулаторна резервисања за билансну изложеност, која и даље у потпуности покривају износ бруто *NPL* (114,5%), потврђују да је домаћи банкарски сектор стабилан. Показатељ адекватности капитала од 21,2% представља и додатну потврду да је домаћи банкарски сектор високо капитализован.

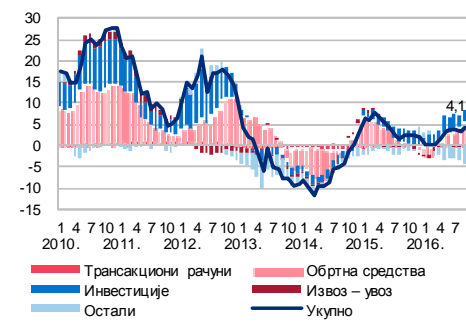
2. Цена задуживања привреде

Тренд пада каматних стопа на **новоодобрене динарске кредите привреди** постоји од септембра 2013. и уследио је након што је започет циклус смањења референтне каматне стопе у мају те године. Поред ублажавања монетарне политике, паду каматних стопа већ неко време доприноси и

³ Уколико посматрамо само привредна друштва, учешће *NPL* у укупним кредитима у септембру је износило 19,7%, што је за 3,9 п.п. ниже него крајем 2015.

Допринеси номиналном расту кредита банака привреди по наменама

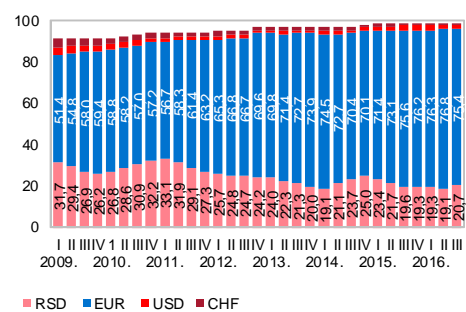
(мг. стопе раста, у п.п.)

Извор: НБС.

Валутна структура потраживања банака од привреде

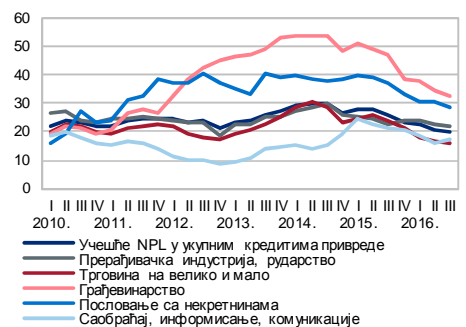
(у %)

Извор: НБС.

Учешће бруто проблематичних кредита привредним друштвима

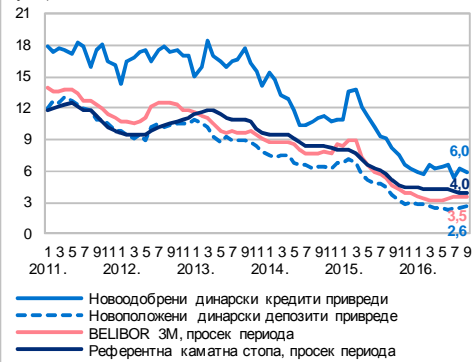
(у %)

Извор: НБС.

Кретање каматних стопа на динарске кредите и депозите привреди*

(просечне пондерисане вредности, на годишњем нивоу, у %)

Извор: НБС.

* Искључени револвинг кредити, прекорачења по текућем рачуну и дуг по кредитним картицама.

повећана конкуренција банака на кредитном тржишту. Смањење трошкова финансирања код привреде доприноси побољшању пословног резултата, што додатно подстиче улазак у нове инвестиционе projekte.

Са убрзањем ублажавања монетарне политике током 2015, убрзан је и пад каматних стопа на кредите привреди, а тај пад је настављен у 2016. Просечна пондерисана каматна стопа на новоодобрене динарске кредите привреди у септембру је износила 6,0%, што је за 0,6 п.п. ниже него у јуну и за 0,3 п.п. ниже него крајем 2015. Притом, најизраженији пад забележиле су стопе на инвестиционе кредите (за 1,4 п.п., на 5,8%), чиме су се изједначиле с ценом кредита за обртно средства, која је била за 0,2 п.п. нижа него крајем 2015. Стопе на остале кредите су у септембру (6,5%) биле ниже него у Т2, а незнатно више него крајем 2015.

Просечна пондерисана каматна стопа на **евро и евроиндексиране кредите привреди** додатно је снижена у Т3 (за 0,2 п.п.) и у септембру је износила 3,3%. У девет месеци 2016. ова стопа је снижена за 0,9 п.п., чему су допринели наставак пада стопа на тржишту новца у зони евра, али и смањење ризика улагања и повољнији изгледи српске економије. Најизраженији пад од почетка године регистрован је код стопа на евроиндексиране кредите за обртно средства (за 1,2 п.п., на 3,2%) и инвестиционе кредите (за 0,8 п.п., на 3,6%). Снижене су и цене кредита за увоз и осталих кредита, на 2,5% и 3,5%, респективно.

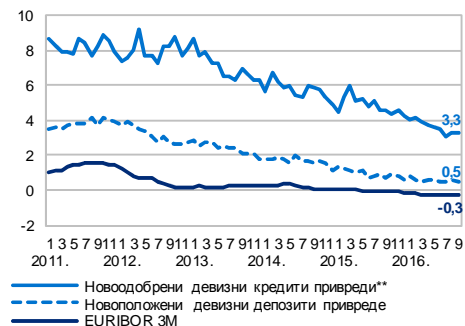
3. Оцена понуде и тражње за кредитима – на основу резултата анкета о кредитној активности

Резултати октобарске анкете Народне банке Србије о кредитној активности банака показују да већина банака није мењала кредитне стандарде привреди, а да их је неколико поштрило. На ублажавање стандарда деловали су међусобна конкуренција банака и нижи трошкови извора за кредите, а први пут откако се анкета спроводи, на ублажавање стандарда утицала је и боља перцепција ризика у погледу наплате потраживања, док су у супротном смеру деловали и даље присутни ризици захтеваног колатерала и мања спремност на преузимање ризика. Банке очекују задржавање стандарда на постојећем нивоу у Т4.

Према оцени банака, услови задуживања предузећа и у Т3 су били повољнији по основу нижих маржи и пратећих трошкова, уз дуже рокове отплате, док су захтеви у погледу колатерала и максималног износа кредита

Крећење каматних стопа на девизне кредите и депозите привреди*

(просечне пондерисане вредности, на годишњем нивоу, у %)

Извор: НБС и Европска банкарска федерација.

* Искључени револвинг кредити, прекорачења по текућем рачуну и дуг по кредитним картицама.

** У еврима и евроиндексирани.

Крећење каматних стопа на кредите привреди

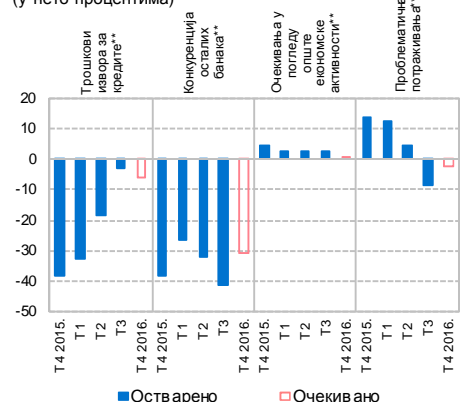
(просечне пондерисане вредности, на годишњем нивоу, у %)

Извор: НБС

* У еврима и евроиндексирани.

Утицај појединих фактора на промену кредитних стандарда у одобравању кредита и кредитних линија предузећима (у нето процентима)

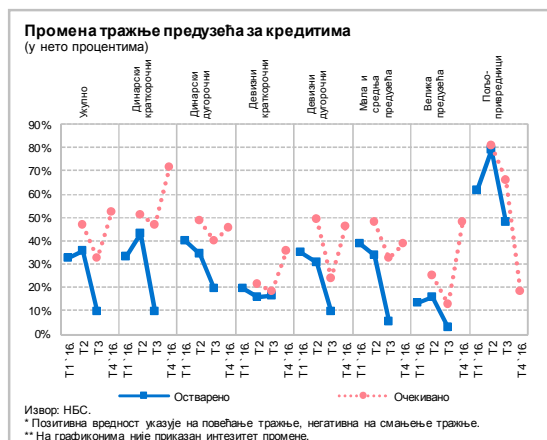
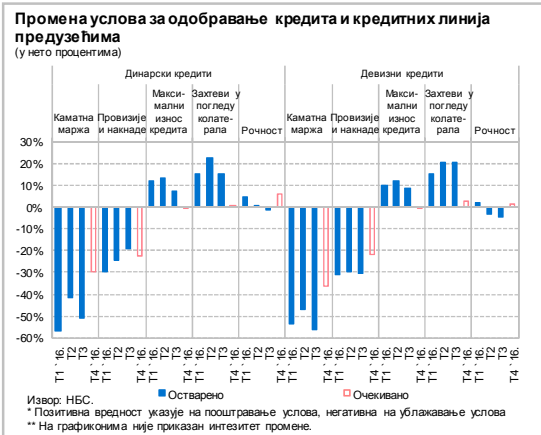
Извор: НБС.

* Позитивне вредности указују на поштравање, а негативне на ублажавање кредитних стандарда у односу на претходно тромесече.

** Позитивне вредности указују на допринос датог фактора поштравању, а негативне ублажавању кредитних стандарда.

поштрени, што је у складу с тенденцијом продужења рочности кредита.

С друге стране, тражња предузећа за кредитима је наставила да расте и била је вођена потребом финансирања обртних средстава и реструктурирања дуга. Позитиван допринос, друго тромесечје заредом, потицао је и од финансирања инвестиција. Исти фактори требало би да буду главни покретачи њеног раста и у Т4.

II. Сектор становништва

1. Кредити становништву

Снажан раст кредита становништву настављен је у ТЗ. **Стање кредита** сектору становништва⁴ у септембру је износило 817,0 млрд динара, што је чинило око 41% укупних потраживања банака од немонетарног сектора. И њихово учешће у оцењеном БДП-у наставило је да расте и у септембру је износило 20,1%.

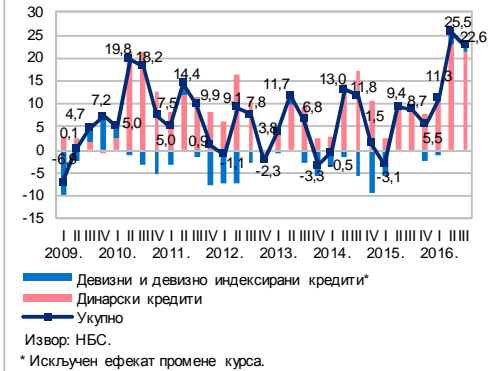
Током ТЗ кредити становништву су, искључујући ефекат промене курса, повећани за 3,0%, или 22,6 млрд динара, док је њихов м.г. раст додатно убрзан и у септембру је износио 9,1%. Том расту доприноси пре свега појачано одобравање готовинских кредита (укључујући и кредите за рефинансирање).

Обим **новоодобрених кредита** становништву у ТЗ (94,4 млрд динара) био је за 38,4% виши него у истом периоду претходне године, а слично повећање остварено је и ако се посматра укупан износ новоодобрених кредита у првих девет месеци 2016. (263,2 млрд динара) у односу на исти период 2015. Готовински кредити чинили су 62,3% новоодобрених кредита становништву и били су готово у потпуности у динарима (преко 99%), а око 70% њих било је с роком отплате преко пет година. У складу с нижим каматним стопама на стамбене кредите и повољнијом ситуацијом на тржишту некретнина како у погледу понуде станова, тако и у погледу цене, током ТЗ је повећано и одобравање стамбених кредита и на њих се односило око 16% новоодобрених кредита становништву. При томе, у понуди банака појавили су се стамбени кредити у динарима с роком отплате до 30 година и каматном стопом испод 5%, што представља потврду поверења у дугорочну одрживост остварених резултата монетарне политике и постигнуте макроекономске стабилности. Задуживање по скупљим категоријама кредита, по кредитним картицама и прекорачењима по текућим рачунима, било је на сличном нивоу као у Т2.

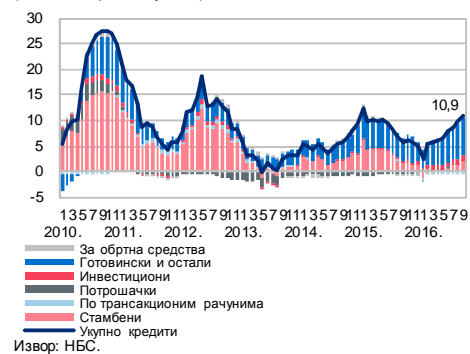
С обзиром на то да међу новоодобреним кредитима становништву већ дуже време доминирају готовински кредити и кредити за рефинансирање, постепено се мења структура кредита. Стамбени кредити и даље имају највише учешће (43,6% у септембру), али је оно смањено (за 2,6 п.п.) у односу на крај 2015, док је учешће готовинских кредита додатно повећано (за 1,4 п.п.

⁴ Обухвата становништво и предузетнике.

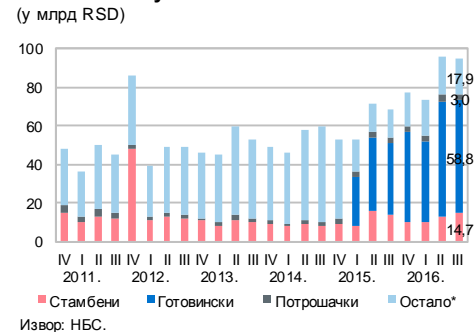
Прираст кредита становништву, према валутама (у млрд RSD)

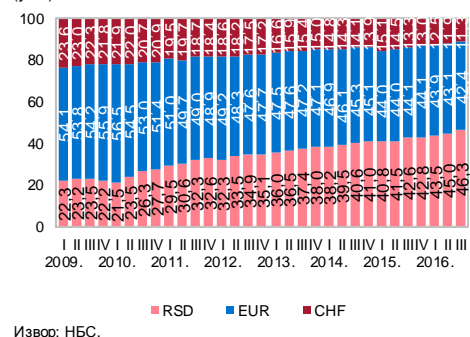
Допринеси номиналном расту кредита банака становништву по наменама (м.г. стопе раста, у п.п.)

Структура новоодобрених кредита становништву (у млрд RSD)

Валутна структура потраживања банака од становништва (у %)

у ТЗ, или за 2,9 п.п. у односу на крај 2015) на 32,7%. На потрошачке кредите односи се 2,5% потраживања по основу кредита становништву. Те кредите највећим делом чине кредити за куповину аутомобила, док се за финансирање осталих облика потрошње грађани више одлучују за готовинске кредите због једноставније и брже процедуре приликом одобравања.

Грађани се све више задужују у динарима и у ТЗ је више од 75% нових кредита становништву било у динарима. То је резултирало и даљим растом динаризације пласмана становништву, која је у ТЗ повећана за 1,3 п.п., а од почетка године за 3,5 п.п. и у септембру је достигла 46,3%. Истовремено, учешће евроиндексираних кредита и кредита у еврима даље је смањено, на 42,4%, као и у швајцарским францима, на 11,3% (готово у потпуности је реч о стамбеним кредитима).

Повећано кредитирање грађана допринело је томе да учешће *NPL* у кредитима становништву буде за 1,0 п.п. ниже него крајем 2015. и у септембру је износило 10,7% (укључујући и предузетнике).⁵ Пад учешћа регистрован је код свих врста кредита становништву, при чему је учешће *NPL* код стамбених кредита у девет месеци 2016. снижено за 0,4 п.п., на 9,2% у септембру, а код готовинских кредита за 1,5 п.п., на 8,6%.

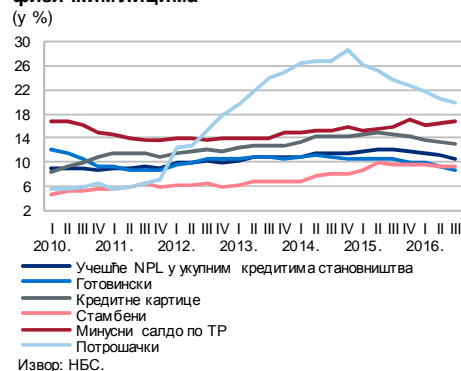
2. Цена задуживања становништва

И трошкови задуживања становништва су у паду већ три године, чему доприносе знатно ублажавање монетарне политике Народне банке Србије, ниске каматне стопе на међународном тржишту новца, као и повећана конкуренција банака на кредитном тржишту. Тај пад се наставио и у 2016. години – просечна пондерисана каматна стопа за динарске кредите достигла је свој минимум у јуну (10,5%), а за евроиндексирани у августу (4,5%). Задуживање грађана по нижим каматним стопама и нижи трошкови отплате постојећих кредита доприносе расту њиховог расположивог дохотка.

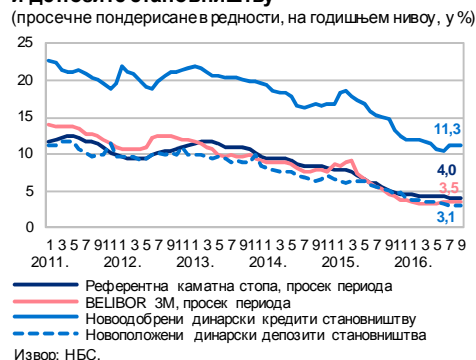
Просечна пондерисана каматна стопа на **динарске кредите становништву** у ТЗ је повећана за 0,8 п.п., на 11,3% у септембру. Томе је највише допринело повећање стопа на готовинске кредите (укључујући и кредите за рефинансирање) за 1,0 п.п., на 11,7% у септембру, а по вишим стопама одобрени су и кредити за адаптацију стамбеног простора (7,4%) и остали кредити (9,7%). С друге стране, снижена је цена потрошачких кредита за

⁵ Уколико се искључе предузетници, то учешће је смањено за 0,9 п.п., на 10,0%.

Структура бруто проблематичних кредита физичким лицима

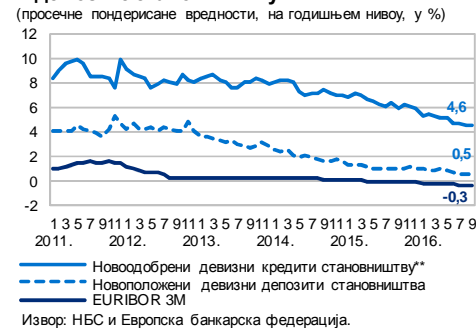

Крећање каматних стопа на динарске кредите и депозите становништву*

* Искључени револвинг кредити, прекорачења по текућем рачуну и дуг по кредитним картицама.

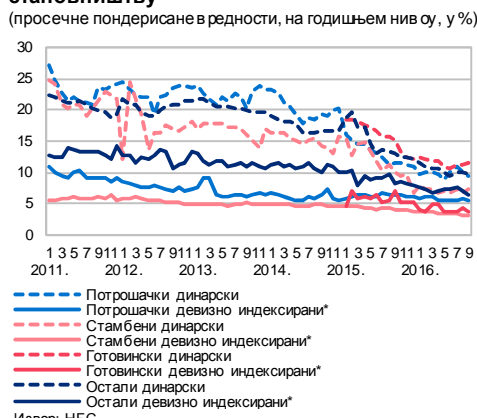
Крећање каматних стопа на девизне кредите и депозите становништву*

* Искључени револвинг кредити, прекорачења по текућем рачуну и дуг по кредитним картицама.

** У еврима и евроиндексирани.

Крећање каматних стопа на кредите становништву

* У еврима и евроиндексирани.

0,5 п.п., на 9,4%. Ипак, и поред раста у Т3, скоро сви кредити (осим стамбених) одобравани су у септембру по нижим стопама (између 0,4 п.п. и 2,4 п.п.) него у децембру 2015, тако да је просечна цена динарских кредита становништву у септембру била за 0,8 п.п. нижа него крајем 2015.

Каматне стопе на све врсте **кредита становништву у девизном знаку** додатно су смањене током Т3. Просечна пондерисана каматна стопа на новоодobreне кредите у еврима и динарске евроиндексирани кредите у септембру је износила 4,6% и била је нижа за 0,1 п.п. него на крају јуна и за 1,3 п.п. него на крају 2015. Највећи пад у 2016. исказале су стопе на евроиндексирани готовинске кредите (за 1,5 п.п., на 3,8%) и остале кредите (за 1,6 п.п., на 6,4%), док су стопе на евроиндексирани стамбене и потрошачке кредите снижене за по 0,6 п.п., на 3,3% и 5,7%, респективно.

3. Оцена понуде и тражње за кредитима – на основу резултата анкета о кредитној активности

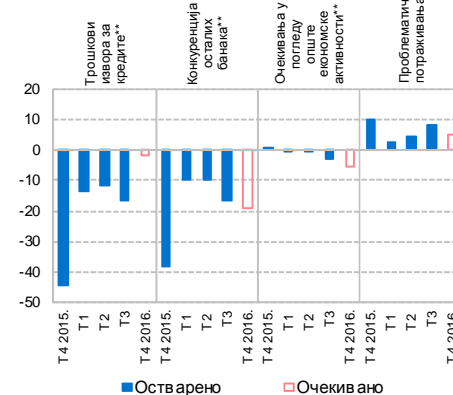
Раст кредита становништву, према оцени банака, резултат је наставак повољног деловања фактора и на страни понуде и на страни тражње.

Банке су, према резултатима октобарске **анкете Народне банке Србије о кредитној активности банака**, додатно ублажиле кредитне стандарде становништву у Т3, а наставак тог тренда очекује се и у Т4. Стандарди су ублажени и за динарске и за девизне кредите, на шта су пре свега утицали нижи трошкови извора и међусобна конкуренција банака, а у одређеној мери и позитивна очекивања о расту економске активности и већа спремност на преузимање ризика.

Каматне марже и пратећи трошкови додатно су смањени, а грађанима су нуђени и повољнији рокови отплате кредита.

У складу са очекивањима, тражња грађана наставила је да расте. Уобичајено, најтраженији су били динарски готовински кредити и кредити за рефинансирање, као и девизно индексирани стамбени кредити, који већ треће тромесечје заредом бележе знатан раст тражње. Раст тражње био је вођен пре свега куповином непокретности и потребом рефинансирања постојећих обавеза, а као фактори који су утицали на раст новог задужења наводи се и повољнија ситуација на тржишту некретности и повећање зарада. Исти фактори требало би да буду покретачи њеног раста и у наредном периоду.

Утицај појединих фактора на промену кредитних стандарда у одобравању кредита и кредитних линија становништву
(у нето процентима)

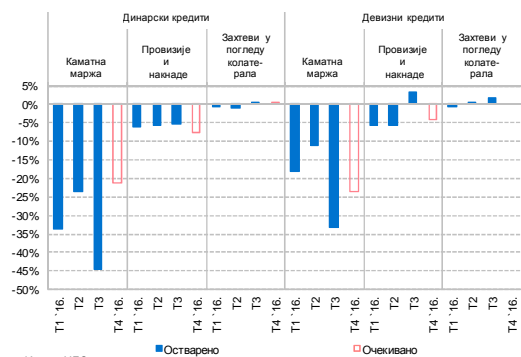

Извор: НБС.

* Позитивне вредности указују на поштравање, а негативне на ублажавање кредитних стандарда у односу на претходно тромесечје.

** Позитивне вредности указују на допринос датог фактора поштравању, а негативне ублажавању кредитних стандарда.

Промена услова за одобравање кредита становништву
(у нето процентима)

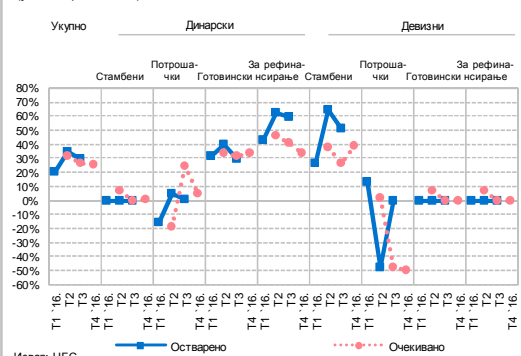

Извор: НБС.

* Позитивна вредност указује на поштравање услова, негативна на ублажавање услова.

** На графиконима није приказан интезитет промене.

Промена тражње становништва за кредитима
(у нето процентима)

Извор: НБС.

* Позитивна вредност указује на повећање тражње, негативна на смањење тражње

** На графиконима није приказан интезитет промене.